

Westhelle avvisar inte alla förklaringsmodeller *per se*, inte heller avvisar han alla bilder och metaforer som sprungit fram från eller projicerats på korset. Han gör dock en distinktion mellan modeller som definierar och bilder som föreslår. Den ena sluter och dödar medan den andra öppnar och bevarar förundran och förfaran hos den som bevittnar. Poängen, menar Westhelle, är att ”övervinna likgiltigheten hos dem som inte längre ställer några frågor” (s. 28).

Med sin teologiska reflektion påminner Westhelle läsaren om att teologi alltid är mycket mer ett verb än ett substantiv. Det är en viktig påminnelse för den teolog som i stunder av svaghet sukter efter svunna tiders systematik – tider då teologen var mer en systembyggande ingenjör än en ambivalent, känslig och kritiskt tänkande poet.

Liberating Luther är en samling med både originella och suggererande texter som – med risk för att beklä korset med nya rosor – bara kan komma från en kontinent där (befrielse) teologi görs i mellanrummet mellan Kains tal och Abels tystnad. Det är åtminstone där som Westhelle verkat; likt en poet som, för att parafasera Karl Marx (1818–1883), avklädde korsen de imaginära blommorna så att de korsfästa en dag ska kunna slita sig loss och själva få samla levande blommor.

Johannes Witkowsky
TM, Malmö

DOI: 10.51619/stk.v98i3.24740

Magnus Zetterholm (red.). *Den tidiga Jesusrörelsen: En introduktion. Skellefteå: Artos. 2022. 181 s.*

Introduktioner till nytestamentlig forskning är en spretig genre, nu för tiden nästan utslutande på engelska, och aldrig kortfattad. 2019 kom till exempel *The New Testament in Its World* av N.T. Wright och Michael Bird, en tegelsten på nästan tusen sidor. Framför allt var den boken en introduktion till Nya testamentet och till N.T. Wrights forskning. Enligt förordet hade den också som uttalat

mål att göra Nya testamentet tillgängligt för inte minst kyrkligt associerade läsare: pastorer och lärare.

Den tidiga Jesusrörelsen ger i stället en kortfattad introduktion på svenska, framför allt till Jesusrörelsen, snarare än till Nya testamentet. Den finns också i ett sammanhang och vad detta innebär kommer jag återkomma till. Boken är föredömligt koncentrerad – i fem korta kapitel, en inledning och en kort introduktion till utombibliska källor behandlas Jesusrörelsen, dess sammanhang och dess texter på ett övergripande men ofta välfungerande sätt.

Dan Nässelqvist behandlar i ett första kapitel den historiska, kulturella och religiösa miljön. Jesusrörelsen och Nya testamentets texter sätts in i ett sammanhang; de politiska skeendena från belägringen av Jerusalem 587 f.v.t. till Bar Kokhba-revolten på 130-talet v.t., jämte bland annat helleniseringen och folkligt liv i medelhavsområdet. Nässelqvist lyckas fånga upp centrala och avgörande skeendena på ett koncist och pedagogiskt sätt.

I det andra kapitlet går Karin Hedner Zetterholm något på djupet i Jesusrörelsens närmaste sammanhang: Andra templets judendom. Hedner Zetterholm lyfter på ett genomarbetat sätt fram centrala aspekter i det disparata fenomen som judendomen vid denna tid var. Bland annat förbundstanken, tolkningstraditioner, tempeltraditioner och renhets seder, gruppkonstellationer och messiasförväntningar behandlas pedagogiskt.

Jesus själv behandlas i det tredje kapitlet av Maria Sturesson. Sturesson introducerar Jesus genom att presentera en översikt över evangelieforskningen. Hon ger dels en genomgång av förutsättningarna (genrefrågan och det synoptiska problemet), dels en översikt av de fyra evangelierna i ”förmodat kronologisk ordning” (s. 85). I det sammanhanget angriper Sturesson på ett övergripande sätt frågor som teologisk tendens och textkritik. Som introduktion betraktat fungerar den väl, i att den tar ett helhetsgrepp om forskningsläget.

Bokens redaktör Magnus Zetterholm skriver det nästföljande fjärde kapitlet om den andre portalgestalten i den tidiga Jesusrörelsen: Paulus. I detta kapitel tecknas först en kort bakgrundsbild av Paulustolkningarna och senare Paulusforskningen genom århundradena, som också sätter in *Den tidiga Jesusrörelsen* i ett sammanhang. Zetterholm använder sig sedan främst av den bild som presenteras i Apostlagärningarna (med nedslag i breven), för att på ett koncist sätt ge en överblick av Paulus liv som vi känner det, hans litterära produktion och budskap.

Avslutningsvis tecknar Samuel Byrskog en bild av den senare delen av den första Jesusrörelsen. Med kritisk distans till begreppen ”parousiafördröjning” (varför dröjer Jesus återkomst) och *Frühkatholizismus* (utvecklingen till en kyrklig institution), så tecknas den fortsatta utvecklingen av den tidiga Jesusrörelsen. Byrskog gör nedslag i bland annat geografisk spridning, skriftproduktion (inklusive författarskap), förhållande till den hebreiska bibeln, etik och tidsuppfattning. Återigen täcks många komplexa skeenden på ett pedagogiskt och kortfattat sätt.

I det att boken som helhet har Jesusrörelsen som fokus finns en tydlig poäng. Om man skulle, likt mängder av introduktioner till Nya testamentet, titta på varje bok för sig, så finns det en risk att fastna i detaljer. Det är därför svårt att ge en kort inledning till varje bibelbok och sedan lyfta blicken för att se helheten. Bokens perspektiv gör därför att introduktionen fungerar väl, det blygsamma omfånget till trots.

Forskningen om Nya testamentet är ett stort och dynamiskt fält, med många forskningstraditioner och strömningar som löper både parallellt och på tvärs med varandra. Den här boken skriver genom sitt anslag relativt naturligt in sig i den forskningsfåra som i boken kallas ”the Paul Within Judaism Perspective” (s. 117). En genomgående tråd i flera av bidragen är att se Jesusrörelsen som en inomjudisk företeelse. Jesus debatt med fariséerna är en inomjudisk debatt, Jesusrörelsen hade sin naturliga utgångspunkt i

synagogorna och så vidare. Terminologin, där man vinnlägger sig om att undvika anakronismer som ”kyrka” och ”kristendom” om rörelsen, är ett tecken på det. Perspektivets bidrag till den nytestamentliga forskningen är en förklaringsmodell för de nytestamentliga texterna som gör rättvisa åt Jesus och Paulus judiskhet. Det finns inom Paul Within Judaism-perspektivet en naturlig önskan att hitta förklaringsmodeller för Jesusrörelsen inom den judiska religiösa sfären. Därmed tonas förklaringsmodeller för Jesusrörelsen som stammar ur den hellenistiska omvärlden ned. Som med alla forskningsströmningar kan Paul Within Judaism-perspektivet därmed riskera att få en slagsida. Bokens författare lyckas dock på det hela taget undvika den slagsidan.

Målet med boken är att den ska fungera som ”grundläggande introduktion till det som i Sverige kallas Nya testamentets exegetik, både för den intresserade allmänheten och för olika introduktionskurser på universitet och högskolor” (s. 7). Efter att ha läst boken tycker jag att den fungerar utmärkt som just det. Den lyckas förmedla en pedagogisk och samlad bild av ett stort och komplext material, utan att göra för många förenklingar. Om man som ny student i Nya testamentets exegetik behöver en introduktion, så har man i *Den tidiga Jesusrörelsen* en god sådan. Även för den som är verksam i ett annat teologiskt forskningsfält är boken en tillgång. En pedagogisk genomgång av ett så stort material (dessutom på svenska) växer inte på träd.

Jag saknar dock fotnoter och litteraturhänvisningar. Förslag på vidare läsning hade kunnat ge den intresserade läsaren fler vägar in i det myller som utgör Nya testamentets exegetik. I stället redovisas primärkällor, men knappt någon sekundärlitteratur.

Ett annat frågetecken jag har handlar om att bokens styrka också kan bli dess svaghet. Det är goda genomgångar av ett brett forskningsfält, vilket förstås gör att man kan sakna det fördjupade perspektivet. Fördjupade nedslag i vissa ämnen, utöver Hedner

Zetterholms närmare utläggning av andra templets judendom, hade ökat bokens kvalitet ytterligare.

Detta är dock randanmärkningar. Det är en väl fungerande, pedagogisk bok som jag varmt kan rekommendera för den som vill ha en introduktion till forskningen om den tidiga Jesusrörelsen.

Martin Landgren
Doktorand, Stockholm
DOI: 10.51619/stk.v9i3.24741